

Egy aláírás margójára

VISSZHANG - LII. évfolyam 3. szám, 2008. január 18.

Vásárhelyi Mária a Petőfi rádió új műsorstruktúráját nyilvánosan támogatók névsorát közlő tavaly őszi laphirdetések felett érzett felháborodásának adott hangot az ÉS hasábjain (*Egy fizetett hirdetés margójára*, ÉS, 2007/50.). Ez természetesen szíve joga, érvei nagy része azonban megítélésem szerint téves. Az alábbiakban szerény, de frekventált elhelyezkedésű aláíróként szeretnék néhány ellenvetést tenni.

Vásárhelyi érvei nagyjából a következőképpen rekonstruálhatók:

1) A hirdetés hitelességét aláássa, hogy aláírói között korábbi vagy jelenlegi "kulturharcosok", a köztelevízió meghatározó újságírói és kereskedelmi televíziók vezető munkatársai szerepelnek.

2) A hirdetésben foglaltakkal ellentétben nem igaz, hogy "A zene kultúra, a kultúra közszolgálat", mivel ezen az alapon minden zenei tartalom közszolgálati műsornak tekintendő. Ezzel szemben a médiatörvény értelmében az olyan rádióadó "amely a félóránként sugárzott híreken kívül kizárólag könnyűzenét sugároz, nem tekinthető közszolgálatinak". Úgy tűnik, Vásárhelyi szerint a Petőfin sugárzott popzene nemigen hordoz komolyan vehető kulturális értékeket: "a kulturális misszió és a Petőfi rádió sugárzott popzene sugárzásának fogalmi összekapcsolása nélkülöz mindenféle arányérzéklet, és feleslegesen koptatja az előbbi fogalmat. S bár az igaz, hogy országos rádiókban ilyen jellegű zenét ritkán játszanak, van viszont nem egy regionális és helyi kereskedelmi adó, amelynek kínálata kísértetiesen hasonlít a Petőfi adóéhoz."

Itt érkezünk el a Petőfi elmarasztalásának következő eleméhez: 3) "...a Petőfi arculatváltása megengedhetetlenül avatkozik bele a piaci viszonyokba, és indokolatlan versenyelőnyt teremt a közrádió számára. Amíg ugyanis a kereskedelmi rádiók saját bevételeikből, addig a Petőfi a köz pénzéből finanszírozza ugyanazt a műsorkínálatot."

Baj van az adó hallgatótáborával is: 4) "A közszolgálat melletti érveléshez méltatlanul manipulatív arra hivatkozni, hogy a Petőfi rádió hallgatottsága a fiatal, nagyvárosokban élők körében néhány hónap alatt hétszeresére növekedett. Az érvelés egyrészt azért inkorrekt, mert az adó egészében alacsony hallgatottsága és az érintett réteg szűk mivolta miatt a változás bizonyára nem szignifikáns, és azért sem korrekt az említett hét[száz]százalékos növekedés érvként való felhasználása, mert az egyoldalú kínálat miatt a többi - egyébként a közszolgálatra az érintettnél sokkal inkább rászoruló - társadalmi réteg potenciális közönségként is elveszett a csatorna számára. Ez pedig megengedhetetlenül nagy ár egy közszolgálati adó számára."

Ebből fakad Vásárhelyi legsúlyosabb, a közszolgálati mibenlétével kapcsolatos kritikája: 5) "Hogy milyen típusú és tartalmú műsorok tekinthetők közszolgálatinak, az nyilván újból és újból megvitatásra szoruló, bonyolult kérdés, az azonban vitán felül áll, hogy a felső középosztályhoz tartozók gyermekeinek szórakoztatása nem közpénzekből finanszírozandó közfeladat."

Végül a szerző szóvá teszi az aláírók kétséges civil kurázsiját: 6) a "véltetően sok millió forintba kerülő "civil" akciót a közszolgálati rádió finanszírozta. Hogy tudta-e a több mint száz aláíró, hogy milyen forrásból fedezik az ő nevükkel hitelesíteni kívánt reklámkampányt, az mindegy is. Hiszen ha tudták, az a baj, ha nem, akkor pedig az!"

1) Hogy az aláírók között kik a "kulturharcosok", és ki milyen beosztásban hol dolgozik, azt legfeljebb sejttem, de általában véve aláíróként nem tartom fontosnak. Aki aláír egy nyilvános nyilatkozatot, az esetek túlnyomó részében tudja, hogy nem tudja, kivel kerül egy lapra a neve. Ezért ezen az alapon nyilvánvalóan nem dönthető el, hogy mit érdemes aláírni.

2) Értelmezésem szerint "A zene kultúra, a kultúra közszolgálat" mondat implicite magában hordoz egy értékítéletet a Petőfi sugárzott zene minőségéről. Én legalábbis azért írtam alá ezt a nyilatkozatot, mert kitűnőnek tartom a Petőfi zenei kínálatát, és fontosnak, hogy tartósan szerepeljen a közszolgálati - azaz a piaci igényeknek tompítva kitett - tartalmak között. Természetesen nem gondolom, hogy ugyanez az állítás bármilyen zenére vonatkozhatna, és úgy gondolom, hogy nagy képzelőerő kell annak feltételezéséhez, hogy az aláírók közül bárki ezt hiszi.

3) A dolog lényege szerintem pontosan az, hogy a Petőfi sugárzott zene jellemzően más módon és máshogyan van tálalva, mint amit a kereskedelmi adókon lehet hallani. Szerintem ezt bárki könnyen ellenőrizheti, például a Vásárhelyi által - ha jól értem - releváns összehasonlítási alapként tekintett Sláger Rádió kínálatával történő összevetéssel.

4) Hogy pontosan milyen tendenciák jellemzik a Petőfi rádió hallgatottságát az utóbbi időben, azt - gyanítom - sem Vásárhelyi nem tudja, sem én. Ismereteim tehát bevallottan korlátozottak e vonatkozásban (is), két dolgot azonban fontosnak tartok felvetni a Vásárhelyi által megfogalmazottakkal kapcsolatban: a) Honnan tudjuk, hogy a minőségi popzenét "a felső középosztályhoz tartozók gyermekei" hallgatják? b) Mi a jelentősége a hallgatók szociális státusának?

5) A közszolgálati műsorszolgáltatás ugyanis - szerintem - nem szociális intézmény: nem a hátrányos helyzetű társadalmi csoportok műsorigényének a kielégítése a célja, hanem a köz - azaz a valamilyen értelemben vett politikai és/vagy kulturális közösség - minőségi önfenntartása szempontjából fontos tartalmak sugárzása. Ebbe az etnikai kisebbségek és vallási közösségek speciális igényeitől a parlamenti közvetítéseken át a jó minőségű komoly- és könnyűzenéig sok minden belefér, de nyilván senki nem gondolja komolyan, hogy a feltételezett hallgatók szociális státusa alapján kellene a közszolgálati műsorokat szelektálni. Vajon a komolyzenei vagy éppen a politikai elemző műsorok hallgatói között felülreprezentáltak volnának a szegények? Aligha, de ez szerintem teljesen irreleváns: nem azért kell ilyen műsorokat sugározni, mert a szegényeknek rendkívüli szükségük van rá, hanem mert a közösség egészének boldogulását szolgálják. Nem szeretnék ezen a ponton az elit- és populáris kultúra, valamint a felülről és alulról építkező kultúrakoncepció dichotómiáinak tárgyalásába bocsátkozni, csak jelzem, hogy evidenciának tartom: a közszolgálati műsorszórás feltevésekkel él a minőségi kultúra mibenlétét és társadalmi jelentőségét illetően. Elvégre a kereskedelmi adókkal szemben itt nem (csak) a fogyasztói szuverenitást gyakorló hallgatók döntenek a tartalomról. Eddig a pontig bizonyára Vásárhelyi Mária is egyetértene velem, azzal viszont már - ha jól veszem ki a szavaiból - nem, hogy a közszolgálatilag kanonizált minőségi kultúra körébe a hagyományos kultúrafelfogás szerint populárisnak tekintett, mégoly jó minőségű popzene is beleférhet. Nos, szerintem nagyon is bele; ugyan miért ne?

6) Végül arról, hogy ki fizette ezt a hirdetést, és ennek mi a jelentősége. Ezt a hirdetést a Magyar Rádió fizette. Azért tette közzé, mert egy általa bevezetett, piaci vetélytársak, a szabályozó hatóság és a közvélemény-formáló értelmiségiek tekintélyes része által - amúgy teljesen természetes és ebben az értelemben helyénvaló módon - megkérdőjelezett legitimitású produktuma létjogosultságát igyekezett vele védelmezni. Mi ezzel a probléma? Miért lenne az baj, ha vita zajlik a közszolgálati mibenlétéről a kultúrával foglalkozó különféle állami intézmények, illetve a hozzájuk csatlakozó (vagy nem csatlakozó), véleményüket nyilvánosan vállaló értelmiségiek (és nem értelmiségiek) között? Én a magam részéről támogatom a Magyar Rádiót abban a törekvésében, hogy közszolgálati tartalomként igyekszik elismertetni a Petőfi adón sugárzott, szerintem arra érdemes minőségi könnyűzenét. Kétségtelenül nem fizettem egy fillért sem a hirdetés közzétételéért, csak vállaltam a benne foglaltakkal kapcsolatos, egyetértő álláspontomat. Ezzel valóban nem egy hagyományos értelemben vett "civil" (azaz állam- és

hatalomfüggetlen) akcióban vettem részt, hanem állást foglaltam egy nyilvános diskurzusban. Az ehhez fűződő jogomat azonban akkor is fenntartom, ha ezzel az adott esetben éppenséggel egy állami intézményt biztosítok a támogatásomról.

Ádám Zoltán

közgazdász-szociológus